

Menneisyyden sitkeä läsnäolo

Julkisessa keskustelussa toistuu usein väite siitä, että elämme historiallisia aikoja. Tällaiset luonnehdinnat ovat ongelmallisia, sillä historiallisen merkityksen arviointi on luonteeltaan jälkikäteistä. Vaikka nykyhetken tapahtumat voivat näyttytyä poikkeuksellisina tai murroksellisina, vain harva niistä asettuu myöhemmin osaksi laajempaa historiallista käännettä. Historioitsijan koulutuksen avulla päivänpoliittisia myllerryksiä voi yleensä katsella varsin kylmäpäisesti ja todeta, että menneinä aikoina meno on ollut vielä paljon hurjempaa. Tästä huolimatta viime vuosien tapahtumien moninaisuus ja nopeus ovat haastaneet vakiintuneita tulkin-takehyksiä ja herättäneet kysymyksiä ajassamme mahdollisesti käynnissä olevista syvemmistä muutoksista.

Vaikka moni asia nykyhetkessä näyttää olevan muutoksessa, *Historiallinen Aikakauskirja* edustaa jatkuvuutta. Käsillä on lehden 124. vuosikerran ensimmäinen numero, ja päätoimittajana olen järjestyksessä kolmastoista. Julkaisun historia ulottuu Suomen itsenäistymistä edeltävään aikaan, ja se on seurannut niin itsenäistymisprosessia kuin sen puolesta käytyä kamppailua toisen maailmansodan aikana ja välittömästi sen jälkeen. Vaikka nykyhetki myöhemmin osoittautuisi historialliseksi murroskohdaksi, *Historiallinen Aikakauskirja* pyrkii jatkamaan valitsemallaan tiellä ja edustamaan pysyvyyttä muutoksen keskellä.

Maailmanpolitiikan laajojen murrosten sijaan *Historiallisen Aikakauskirjan* kaltaiselle tiedejulkaisulle merkittävämpiä ovat kotimaiset haasteet. Yliopistojen ja tutkimuksen rahoitusmallit eivät suosi itsenäisiä toimijoita, ja toimintaa rasittavat myös kasvavat kustannukset, erityisesti posti- ja

painokulujen nousu. Lehteä toimitetaan jo valmiiksi pitkälti talkoovoimin, joten säästömahdollisuudet ovat rajalliset, mikäli julkaisun tasosta halutaan pitää kiinni. Lähtökohtani on, että rima pidetään jatkossakin korkealla eikä radikaaleja muutoksia ole näköpiirissä. Vaikka monet tiedelehdet ovat siirtyneet kokonaan digitaaliseen julkaisemiseen, painettu lehti tavoittaa edelleen lukijoita, joita digitaalinen muoto ei samalla tavoin saavuta, ja sitä myös luetaan toisin. Digitaalista julkaisemista kehitetään, mutta se ei muodostu lehden ainoaksi julkaisukanavaksi.

Tulen päätoimittajaksi monitieteisellä taustalla. Nykyisin olen sosiokulttuurisen muistamisen professori Itä-Suomen yliopistossa. Ennen siirtymistäni Joensuuhun työskentelin 20 vuotta Jyväskylän yliopistossa historian oppiaineessa. Kahteen otteeseen olen ollut pidemmän jakson ulkomailla, ensin väitökseni (2007) jälkeen Stanfordissa vuonna 2008, sitten Berkeleyssä luvuvuonna 2014–2015. Kummassakin yliopistossa on omien Neuvostoliittoon ja Itä-Eurooppaan kytkeytyvien tutkimusintressieni osalta maailmanluokan tutkimuskeskittymä. Viime vuosina oma tutkimusalani on Venäjän toimien vuoksi ollut valtaviin murrosten kohteena. Vaikka tämä muutos on vain yksi monista historian tutkimuksen kenttää viime aikoina koetelleista murroksista, sivuaa kaksikin tämänkertaisen numeron artikkelia tätä teemaa.

Artikkelissaan rajakarjalaisten kokemuksista Suomen ja Venäjän välisestä rajasta ja sen muodostumisesta Sofia Silfvast käsittelee samalla karjalaisuuden määrittelyä ja ajallista muutosta. Menetelmällisestikin kiinnostava artikkeli tarkastelee 1970-luvulla tehtyjä haastatteluja, jossa karjalaisten kokemuksia yritettiin sovittaa niihin

sopimattomaan muottiin. Juha-Matti Ritvanen puolestaan käsittelee Suomen Venäjän-politiikan muutosta 1990-luvulla, kun Suomi EU-jäsenyyden myötä lähti sovittamaan omaa Venäjä-suhdettaan EU:n yhteisiin linjauksiin.

Ajankohtaisia ovat myös muut tutkimusartikkelit, joita tämänkertaiseen numeroon mahtuu peräti seitsemän. Samalla ne heijastavat erinomaisesti historian tutkimuksen kentän monitieteistä luonnetta. Johanna Skurnikin ja Sofia Kotilaisen kansanvalistusseuran toimintaa tarkasteleva artikkeli keskittyy tieteelliseen lukutaitoon. Lukutaidon edistämistä Suomessa on tutkittu paljon, muun muassa osana kansallisen heräämisen projektia. Tieteellisen lukutaidon käsitettä hyödyntämällä kirjoittajat pyrkivät osoittamaan, että pelkän lukutaidon sijaan kyse oli myös tiedon omaksumisesta ja kontekstoisesta. Suhtautuminen tieteelliseen tietoon on ajankohtainen asia myös tämän päivän Suomessa.

Kaksi artikkelia käsittelee puolueettomuutta, joskin hyvin eri näkökulmista. Piia Vuorinen ja Tiina Lintunen käsittelevät ahvenanmaalaisten ja Suomen turvallisuusviranomaisten välisiä jännitteitä Suomen itsenäistymisen jälkeen. Demilitarisoidulla Ahvenanmaalla viranomaisten kontrollipolitiikka aiheutti voimakkaita jännitteitä ja

suoranaisia vihanpurkauksia. Onerva Alanen taas tarkastelee puolueettomuuden ja sitoutumattomuuden käsitteiden välistä rajankäyntiä 1960-luvun alkupuoliskolla, kylmän sodan jakamassa maailmassa.

Viimeiset kaksi artikkelia käsittelevät kirjallisuushistoriaa. Paula Rauhala ja Jussi Silvonen tarkastelevat Karl Marxin pääteoksen, eli *Pääoman*, kolmen osan suomennoksia. Vaikka suomennokset kytkeytyvät osaltaan suomalaisen vasemmiston historiaan, kytkös ei ole niin suoraviivainen kuin voisi ensin kuvitella. Jasmin Flinkman lähestyy kirjallisuushistoriaa kokonaan toisesta näkökulmasta. Artikkelit kytkeytyy siihen, miten kaunokirjallisuus voi nostaa esiin vaiettuja kokemuksia ja muistoja, jäsentää suhdettamme menneisyyteen ja omaan itseemme.

Tämänkertaisessa numerossa on myös runsaasti kirja-arvioita. Tarjolla on siis kokonaisuudessaan varsin tuhti lukupaketti, joka jälleen keran tarjoaa edustavan kuvan Suomessa tehtävän historian tutkimuksen moninaisuudesta, sekä menetelmällisesti että sisällöllisesti. Lopuksi haluan kiittää edeltäjäni professori Anu Lahtista, joka luotsasi lehteä päätoimittajan ominaisuudessa kokonaista kymmenen vuotta.

Oikein hyviä kevättalven lukuhetkiä kaikille *Historiallisen Aikakauskirjan* lukijoille.

Simo Mikkonen
Päätoimittaja
simo.mikkonen@uef.fi

OIKAISU

Numeron 4/2025 sisällysluettelo oli epähuomiossa jäänyt tieto Jani Marjasen arviosta Kristiina Kalleisen teokseen *Valtioaamun aika*. Tilanpuutteen vuoksi jouduimme tuolloin siirtämään arvion julkaisua eteenpäin ja se ilmestyy tässä numerossa. Toimitus pahoittelee kömmähdystä ja siitä mahdollisesti aiheutunutta harmia.